Építőkövek. Vagy csak kavicsok?

Imádja
Foglalt szó. Másra ne használjuk! Ne imádjuk a paszulyt vagy a rockot!

Minimális, optimális
E mellékneveket ne fokozzuk, hiszen ezek már felsőfokban vannak!

Akkor most
Tudom, az *akkor*-t az Értelmező Kéziszótár 3. jelentésként elfogadja. (Akkor most boldog vagy?) Mégis – magamat is bíztatom – kerüljük a tartalmilag zavaros kifejezéseket! (*Akkor* vagy *most*?)

Idegen szó
Lehetőleg kerüljük. Csak akkor használjuk, ha nincs magyar megfelelője vagy az idegen szó kifejezőbb.

Baromi, tök, durva
Fiatalok kényelmes jelzői. Persze, kicsit unalmas, ha túl tág értelemben alkalmazzák. De bizonyos életkorig elmegy. Ám ha valaki kinő abból a korból, akkor nem érzünk késztetést egy (elfojtott) mosolyra?

Általában mindig
Kell-e magyarázni: ellentmondás?

Selejtező (mérkőzés, verseny)
Bizony, ez sértő a versenyzőkre nézve, akik között selejt egyáltalán nincsen, csupán jobb vagy gyengébb teljesítményt nyújtó.
Gondolkozzunk helyettesítésén! Pl. *osztályozó, (szint)felmérő, minősítő, próba-, vizsga-, elő-, válogató.*

Nem ördögtől való
Újságírók, politikusok divatos szófordulata. Már unalmas.

Ingerküszöb
Néhány éve még választékosnak számított, de ma…?

Az az igazság. hogy…
Igazságot osztunk? Ugye, nem ezt akarjuk? Gondolkodási szünet beszéd nélkül is lehetséges. Beszélőt és hallgatót pihentető.

Szerintem
Amit mondunk – hacsak nem mások véleményét ismertetjük éppen – mind szerintünk van (így vagy úgy). E szó tehát – azon ritka eseteket kivéve, amikor hangsúlyt kívánunk tenni rá – fölösleges.

Nem mondóod!?
Azután hangzik el a hallgató részéről – megrökönyödését kifejezendő, az utolsó szótag magyartalan megnyújtásával –, amikor a beszélő már elmondta…

Ne tudd meg!
A beszélő – szörnyülködésként – így vezeti be témáját. Aztán – elítélő sóhajtozások közepette, minden esetben – részletesen tudatja velünk.

A tejesdobozon olvassuk: itt nyílik.
Pedig – szerencsére – csak ritkán nyílik (beavatkozásunk nélkül).
Nemde így lenne értelmes: *itt nyitandó* vagy *nyitható*?

A jéghegy csúcsa
Kezdő és középszerű újságíróknak olvasók tudatát fájdító közhelye.

Hab a tortán
Túlhasznált kifejezés; fárasztó.

Terhes (nő)
A jelentése miatt célszerű lecserélni. Talán a *várandós* a legjobb változat.

Fütyi (kisfiú pénisze)
Nem tudom miért, de eléggé elterjedt megnevezés. Talán kevesen gondolják át, mi is van e szó mögött. Találgatok: fütyülő vagy fütykös? (Az Értelmező Kéziszótár az előbbire utal.) Egyik sem szerencsés.
Javaslom: ne ezt a szót tanítsuk nekik. Miért is ne mondhatnánk azt az elnevezést, amire ők használják: *pisilő*. Mert a hímvessző, hímtag, pénisz – életkorukra való tekintettel – nem jöhet szóba.

Az e hang
Nyelvünkben túlzottan gyakori. Az egyhangúság elkerülésére – ahol csak lehet – helyettesítsük az ö hanggal!
Pl. veder – vödör, cseberből vederbe – csöbörből vödörbe, fel – föl, felség – fölség, fent – fönt, kelt – költ, szeg – szög, szegecs – szögecs, szegletes – szögletes, per – pör, ser – sör, perzsel – pörzsöl, petty – pötty, perget – pörget, perdül – pördül, pelyva – polyva, peder – pödör, pecek – pöcök, cseng – csöng, repül – röpül, reppen – röppen, repked – röpköd, restell – röstell, seprő, seprű – söprű, setét – sötét, serte – sörte, veres – vörös, felesleges – fölösleges, vend – (kb.) szlovén, verejték – veríték, zsemle – zsömle, csend – csönd, becsül – böcsül, begyes – bögyös, bejgli – bájgli, bele – belé, cepel – cipel, csecs – csöcs, fed – föd, fest – föst, gyenge – gyönge, gyep – gyöp stb.
De: János bácsi reggeli fölkelése más, mint a nép felkelése. A csibét keltetik, a pénzt költik (ezért van csak költség és nincs keltség). Csendőr – az volt, csöndőr sosem.

Megjegyzés: Tudok a Bárczi Géza Kiejtési Alapítvány tevékenységéről, amellyel a tizenötödik magánhangzó (zárt ë) megmaradásáért és megismertetéséért küzd. Ennek a hangnak a használata valamelyest mérsékelné az e hang túltengését, egyhangúságát. Munkájuk elismerésre méltó. Ugyanakkor nem érzem képessé magamat ennek elsajátítására, és kevéssé tudok bízni használatának terjedésében.

Rendelés
A *rendel* szó alapjelentése miatt az egészségügyben jó lenne ezt barátságosabb szóval kiváltani. Javaslatom egyáltalán nem újszerű és nem is úttörő.
Pl. Halász Előd Magyar-német kéziszótárának 1973-as (kilencedik) kiadásában is a *betegfogadás* magyarázattal különíti el az egyéb jelentésektől. S hogyan fejezi ki a német? *Sprechstunde* (~= beszélgetős óra). Az angol: *consultation (hours)*. A francia: *consultation*. Az olasz: *ricevimento (di pazienti)* = (beteg)fogadás. Az orosz: *prijom* = fogadás.
Javaslom:

(beteg)rendelés helyett: *betegek fogadása*
(beteg)rendelő helyett: *betegfogadó*
rendelési idő helyett: (*beteg)fogadási idő*
rendelőintézet helyett: (*beteg)vizsgáló intézet*
visszarendelés helyett: *visszahívás*
rendel helyett: *fogad.*

Jelenleg rendel:
A Bp. XI. ker. Fehérvári úti rendelőintézet felújítása óta ki tudja hány tucat ajtajára van kitéve a fönti táblácska. Mennyivel emberközelibb, kevésbé monoton lehetett volna: *Most rendel:*
De ez a *rendel* sem a legszerencsésebb. Mit szólnánk ehhez: *Most fogad:*?

Kellene
Pl. *Át kellene menni a másik ablakhoz. Holnap vissza kellene jönni.*
Leszoktunk az udvarias kérésről. A kérés, a bocsánatkérés különösen, mintha idejét múlt lenne. Úgy tűnik, a *kellene* kényelmes eszköz még a látszatkérés elkerüléséhez is.
Pedig mennyivel szebb:
Pl. *Szíveskedjék átfáradni a másik ablakhoz! Legyen szíves holnap visszajönni!*

Még egyszer mondom…
Politikusok enyhe szóbeli támadása szívósan kérdező újságíróval szemben.

Célkitűzés
Tömör szó, önmagában nincs vele baj. De sajnos *cél* értelemben is használatos; terjengős hivatali és sajtónyelvi divatszó.

Lényeg a lényeg.
Fülfájdító közhely. A beszélő ezzel semmit sem mondott. Csak azt akarja bevezetni, hogy most jön a lényeg. Tehát ami eddig elhangzott, az lényegtelen volt. De azt miért mondta el?

Elmentünk a falig
Egyszer érdekes. Kétszer „megjárja”. No de napjában legalább egyszer, ez már sok…

Szakrális
A rendszerváltozás (vagy nevezzük így: 1990) óta divatszóvá vált. Rengeteg visszaélés történik vele. Sokszor használják ködösítésre, hiszen ha magyar megfelelőjét írnák, gyakran furcsának éreznénk. A legújabb: XY szakrális költő volt.

Alázat
Mit jelent ez a szó? A köznyelvi jelentés pl. a Magyar Értelmező Kéziszótár szerinti: Az a magatartás, amelyben vki függőségének és jelentéktelenségének tudata fejeződik ki.
Ezt figyelembe véve helyes-e alázatosan viselkednünk? Ezt a szót a középkori aszkéták (pl. Szt. Margit) szótárába száműzném. Mert nem akarom mondani, de gondolni sem, hogy semmi vagyok, porszem vagyok stb.
Még az Istennel szemben sem gondolom ezt helyesnek, hiszen ha Őt nem kényúrnak képzeljük el, akkor Neki sincs szüksége arra, hogy hason csúszva közelítsek hozzá.
Mi lenne a helyes kifejezés ehelyett? Nem olyan ütős, de megfelelő: szerénység.
Mert egészségesnek kell lennünk, s ez - többek között – a reális önértékelést is feltételezi. Ennek híján betegek lennénk.

A kivétel erősíti a szabályt.
Nono! Nem inkább gyöngíti?

Bármi megtörténhet, és ennek ellenkezője is.
Csinos közhely, de tessék mondani: a bárminek mi az ellenkezője?

Szép napot!
A Valentin-nap és a Halloween után itt az újabb import Amerikából (Have a nice day!). Nem durva, nem ízléstelen, csak éppen fölösleges. Hiszen a hagyományos magyar köszöntés tulajdonképpen többet fejez ki. Nincs okunk lecserélni. Tehát: *Jó napot kívánok!*

Mindentudás Egyeteme
Néhány éve nagy sikerű műsorfolyam volt. Remélem, nem a címe miatt. Az ugyanis végtelenül szerénytelen. Hiszen – józanul gondolva – nincsen olyan ember vagy intézmény, aki vagy ami mindentudást birtokolna.

Anyósülés
Az autókban a legveszélyesebb hely. Az anyósnak való…
Tisztességes ez a gondolat? Mert ez van az elnevezés mögött.
Az anyósunk a számunkra legfontosabb személy édesanyja. Helyes, ha ilyen mögöttes gondolatunk van vele kapcsolatban?
Mondjuk tehát ezt a helyet annak, aminek az autóipar is nevezi: *első utasülés*.

Jazz
Magyarítási kísérletem: legyen *négerzene* (vö. cigányzene).

Utoljára?
Utoljára két hete voltam színházban.
Ezek szerint nem mész többé.
Ha nem ezt akartad mondani, akkor helyesen: *Legutóbb két hete voltam színházban*.

Színházban
Ha a széksorokban belülre szól a jegy, akkor illik elsőre bemenni. Ha ez mégsem sikerül, akkor az üléséhez úgy illik bemenni, hogy a már ott ülőkkel szembe fordul az érkező, és nem a fenekét tolja az orruk alá; s természetesen elnézést kér, hogy zavarta őket.
Meglepő, de az emberek nagy többsége nem tudja ezt.

Étkezés
Mindkét kéz csuklóig az asztalon van.
Sokan nem így tesznek, s egyik kezük, emiatt karjuk, válluk aszimmetrikusan lóg. Nem szép.
Legutóbb egy professzort (!) láttam levest kanalazni úgy, hogy bal kezét a zsebében tartotta.

Visszaélünk a „le” igekötővel
Lecsökkenteni. Lehetne másképp is, például fel?
Lerövidíteni. Talán rövidíteni is elég lenne.

És amikor nem élünk vele…
Nem jó, ha bonyolítunk. Ám ha valamit sikerül lebonyolítani, az jóleső érzés.

Black Friday
Az újabb amerikai import. Nem szégyelljük magunkat miatta?

Homokba dugja a fejét
Már nagyon fárasztó közhely. Ráadásul egy tévedésen alapul: a srucc ugyanis ezt nem teszi.
www.mosthallottam.hu/tudtad-hogy/strucc-homokba-dugja-fejet-eredet/

Tudni kell, hogy…, látni kell, hogy…
Egy-egy téma részletezése előtt gyakran halljuk ezt a közhelyes bevezetést.
Kicsit agresszívnek érzem.
Helyette ezeket ajánlom:

(Jó,) ha tudjuk, hogy…, jó tudni, hogy…
(Jó,) ha látjuk, hogy…, jó látni, hogy…

Neveink
Minden esetben két fő részből állnak.
1. Családi név: pl. Kovács, Farkas, Kiss, Szegedi.
Kivételesen lehet összetett: pl. Bajcsy-Zsilinszky.
Ha erre törekszünk, szerencsés a másik szülő családi nevének fölvétele (pl. Bajcsy). Ezáltal nem sérül a név „családi” értéke.
Nem szerencsés a *vezetéknév* elnevezés használata. Eléggé ostoba.
2. Keresztnév: pl. István, Mária, Olga.
Ha valaki idegenkedik a keresztségben kapott névtől, ám mondja így: *utónév.*
(Bár ez kis zavart kelt: mi az előnév?)

Köszönhető
Csak pozitív dologgal kapcsolatban használandó.
Pl. A jó bizonyítványod a szorgalmadnak köszönhető.
De nem helyes: A ház leégése a gyújtogatónak köszönhető.

Iszonyú, rettentő, borzasztó stb.
Amikor valaminek a nagy mértékéhez jelzőt keresünk, kényelmes annak az értelmét figyelmen kívül hagyni, ám ilyenkor ellentmondásos lehet a mondatunk.
Pl. rettentő jól éreztük magunkat; iszonyúan sokféle ételből válogathattunk; borzasztóan fontos a tehetségek felfedezése.

Ugye
Pl. A vélemények ugye különbözők… Jelentkezőink ugye minden évben többen vannak…
A mutatott példákban fölöslegesen használt, henye töltelékszó. Fülfájdítóan gyakori.

ha és amennyiben
Nem elég az egyik szó?

csak és kizárólag
Ez mondják szószaporításnak.

nagyon
A szóinfláció termékeként már talán leggyakoribb szavunk.
Pedig jelzőink enélkül is kifejezőek: fontos, nagy, lényeges, meglepő, kellemes stb.